

Παραγωγικότης καί διανομή τοῦ πλεονάσματος

Κ. Δελής

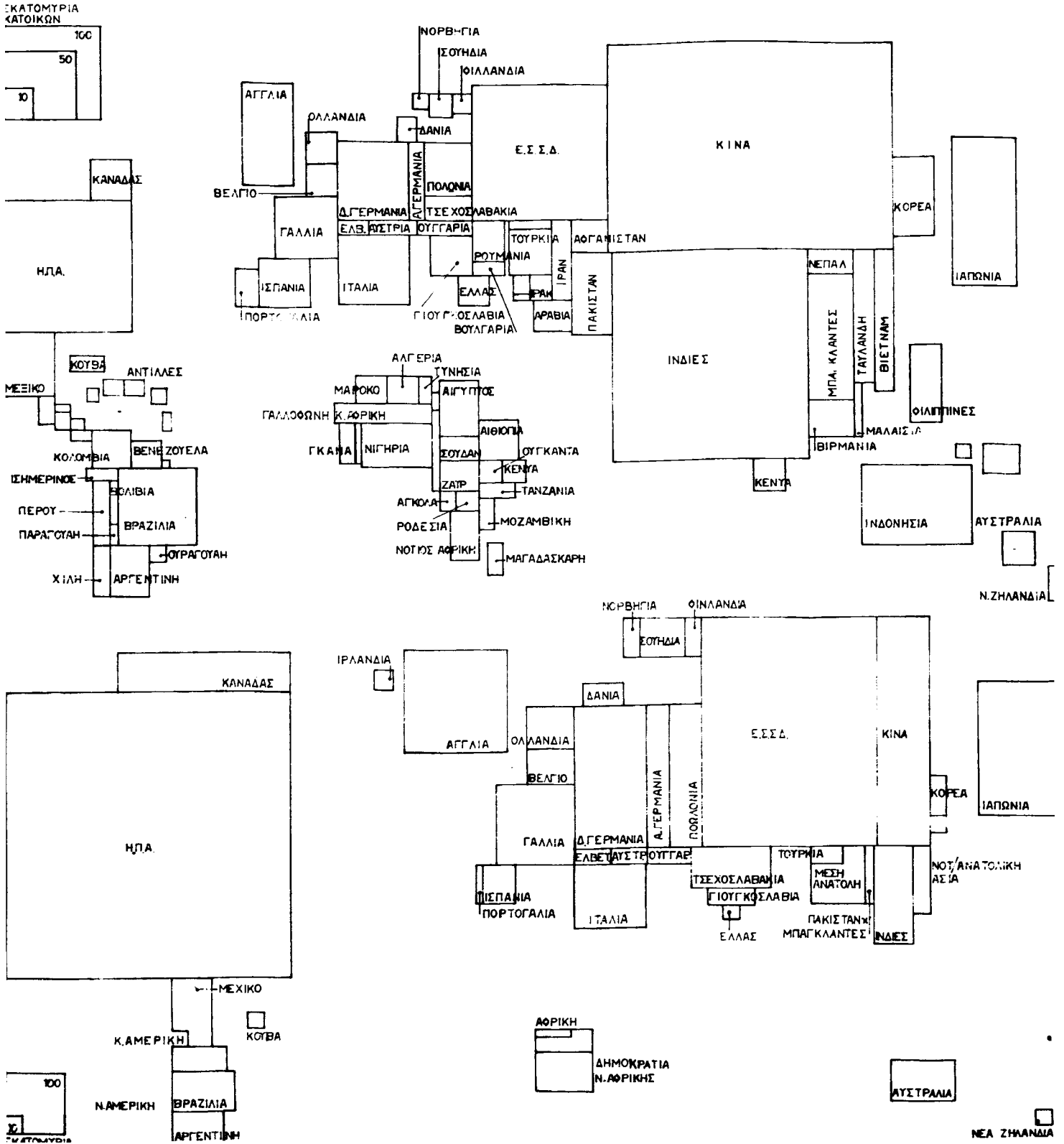
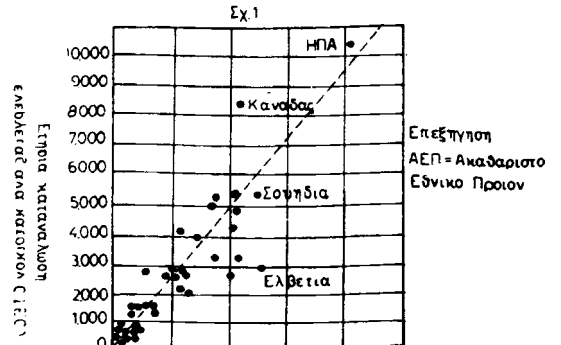
Οἱ δύο βασικές λειτουργίες κάθε οἰκονομίας, ἡ παραγωγή καί ἡ διανομή ἀγαθῶν, εἶναι στενά συνδεδεμένες. Στό παρόν ἄρθρο ἐπιχειρεῖται μιᾷ ἀνάλυση τῶν δεσμῶν καί ἀλληλεπιδράσεων τοῦ ἐπάρχοντος ἀνάμεσα στήν παραγωγικότητα καί στή διανομή τῶν καρπῶν της. Ἡ ἀνάλυση αὐτή γίνεται μέ βάση τά διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, τοῦ ἀφοροῦν τήν παραγωγή καί τή διανομή τοῦ εἰσοδήματος κλάδων τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας.

Τό πλαίσιο ἢ, πύο παραστατικά, τό βασικό ζήτημα τῆς οἰκονομίας μέσα στό ὁποῖο κινουμένων ζῶνται οἱ δύο προαναφερ-

θείσες λειτουργίες, τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς ἀγαθῶν, εἶναι ἡ ἐπιχείρηση. Ἡ ἐπιχείρηση δέν ἀποτελεῖ μόνο παραγωγική ἢ οἰκονομική μονάδα. Ἀποτελεῖ κοινότητα ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι καταβάλλουν κόπους, προσφέρουν ἐργασία ἢ πόρους τοῦ ἔχοντος στήν ἰδιοκτησία τους, καί διαθέτουν τό χρόνο τους γιά νά παράγουν ἀγαθά. Ἡ διανομή τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν στή σημερινή καπιταλιστική οἰκονομία γίνεται εἴτε μέ βάση τοῦς μηχανισμούς τῆς ἀγορᾶς εἴτε μέ βάση θεσμικές διαδικασίες ἢ εἶναι τό ἀποτέλεσμα συγγραμμάτων καί συσχετισμοῦ δυνάμεων.

Οἱ παράγοντες τοῦ σιμοῦ ἀμεσα ἢ ἔμμεσα καί συμμετέχοντος στήν παραγωγή καί τή διανομή εἶναι : οἱ ἐργαζόμενοι, οἱ κεφαλαιοῦχοι, οἱ προμηθευτές, οἱ πελάτες τῆς ἐπιχειρήσεως καί τό κράτος.

Ἡ καθεμίᾳ ἀπό τίς πύο πάνω κατηγορίες παραγόντων δέν ἀποτελεῖ ὁμοειδές σύνολο. Οἱ ἐργαζόμενοι διακρίνονται κυρίως σέ δύο βασικές κατηγορίες : τό ποσοστό τῆς ἐπιχειρήσεως καί τήν ἐξουσία, κατά τήν ἐξουσία τοῦ κεφαλαίου. Το ποσοστό τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ὁμοειδές ἀπέναντι ὁμοειδῶν ἀπλοῦ καί ἐξουσία εἶναι ὁμοειδές ἀπέναντι ὁμοειδῶν ἀπλοῦ καί τῶν

Παραγωγικότης καί διανομή τοῦ πλεονάσματος

Κ. Δελής

Οἱ δύο βασικές λειτουργίες κάθε οἰκονομίας, ἡ παραγωγή καί ἡ διανομή ἀγαθῶν, εἶναι στενά συνδεδεμένες. Στό παρόν ἀρθρο ἐπιχειρεῖται μιᾷ ἀνάλυση τῶν δεσμῶν καί ἀλληλεπιδράσεων πού ἐπάρχουν ἀνάμεσα στήν παραγωγικότητα καί στή διανομή τῶν καρπῶν της. Ἡ ἀνάλυση αὐτή γίνεται μέ βάση τά διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, πού ἀφοροῦν τήν παραγωγή καί τή διανομή τοῦ εισοδήματος καίάδων τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας.

Τό πλαίσιο ἢ, πύο παραστατικά, τό βασικό ζήτημα τῆς οἰκονομίας κέει στό ὅτιο κεντρικόν ρόλο οἱ δύο λειτουργίες

θεῖσες λειτουργίες, τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς ἀγαθῶν, εἶναι ἡ ἐπιχείρηση. Ἡ ἐπιχείρηση δέν ἀποτελεῖ μόνο παραγωγική ἢ οἰκονομική μονάδα. Ἀποτελεῖ κοινότητα ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι καταβάλλουν κόπου, προσφέρουν ἐργασία ἢ πόρους πού ἔχουν στήν ἰδιοκτησία τους, καί διαθέτουν τό χρόνο τους γιά νά παράγουν ἀγαθά. Ἡ διανομή τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν στή σημερινή κεφαλαιοκρατική οἰκονομία γίνεται εἴτε μέ βάση τοῦς μηχανισμούς τῆς ἀγορᾶς εἴτε μέ βάση θεσμικές διαδικασίες ἢ εἶναι τό ἀποτέλεσμα συγκρούσεων καί συσχετισμοῦ δυνάμεων.

Οἱ παράγοντες πού σημεῖαλλουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα καί συμμετέχουν στήν παραγωγή καί τή διανομή εἶναι : οἱ ἐργαζόμενοι, οἱ κεφαλαιοῦχοι, οἱ προμηθευτές, οἱ πελάτες τῆς ἐπιχειρήσεως καί τό κράτος.

Ἡ καθεμίᾳ ἀπό τίς πύο πάνω κατηγορίες παραγόντων δέν ἀποτελεῖ ὁμοειδές σύνολο. Οἱ ἐργαζόμενοι διακρίνονται κυρίως σέ δύο βασικές κατηγορίες : τό προκοπιζό τῆς ἐπιχειρήσεως καί τήν η γκοδοιη, κατά τήν ἐξήκριση του Galbraith. Το προκοπιζό τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ὁ δεικνόμενος ἀσθμῶν καί τῆς βιομηχανίας ἐπιδοσῶν τῆ βελτιστοποίηση τῶν ἀποδοχῶν του καί τῶν

συνθηκών εργασίας καθώς και την εξασφάλιση μόνιμης απασχόλησης. Καί αυτή όμως ή κατηγορία των εργαζομένων δεν είναι όμοειδής, αφού αποτελείται από άτομα που έχουν διαφορετική ειδίκευση και ως ένα βαθμό διαφορετικές επιδιώξεις. 'Η «τεχνοδομή» αποτελείται από ένα ολιγάριθμο σύνολο ατόμων, τά όποια, χάρη κυρίως στις γνώσεις τους, τις πληροφορίες τους, την ειδίκευση και την εμπειρία τους, προετοιμάζουν ή και παίρνουν τις πιο ουσιαστικές αποφάσεις για τή ζωή της επιχειρήσεως. 'Ορισμένες επιδιώξεις αυτών των ατόμων μοιάζουν με εκείνες του προσωπικού και άλλες με τις επιδιώξεις των κεφαλαιούχων-ιδιοκτητών της επιχειρήσεως. Πολλές φορές τά άτομα αυτά είναι και μέτοχοι της επιχειρήσεως.

Οί κεφαλαιούχοι, δηλ. αυτοί που προσφέρουν στην επιχείρηση τό κεφάλαιο με την έννοια της δυνάμεως εξουσιάσεως αγαθών, που είναι απαραίτητα για τή παραγωγή, είναι οί ιδιοκτήτες ή οί μέτοχοι και οί δανειστές. Καί αυτές οί κατηγορίες δεν είναι όμοειδείς. Οί μέτοχοι μπορούν να διακριθούν σε δύο κύριες ομάδες : α'. Μία μικρή ομάδα μετόχων που ελέγχουν αρκετό μέρος του κεφαλαίου, ώστε να μπορούν να αποφασίζουν βασικά για τή ζωή της επιχειρήσεως και τή διάθεση των πόρων της. Είναι οί ουσιαστικοί ιδιοκτήτες της επιχειρήσεως. β'. Τούς λοιπούς μετόχους. 'Αν και οί επιδιώξεις των δύο ομάδων παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές, εδώ περιοριζόμαστε να δεχθούμε ότι τό κέρδος αποτελεί βασική επιδίωξη όλων των μετόχων, είτε ως τελικός σκοπός είτε ως μέσον επιτεύξεως άλλων σκοπών (π.χ. της μεγεθύνσεως της επιχειρήσεως ή της αύξησεως του κεφαλαίου και της εξουσίας που διαθέτει ή ομάδα των μετόχων που ελέγχει τή επιχείρηση). Οί δανειστές εισφέρουν στην επιχείρηση τό κεφάλαιό τους έναντι ορισμένου «σταθερού» εισοδήματος. Με αντίλλαγμα τήν εξασφάλιση ενός εισοδήματος αλλά και τήν επανάκτηση του κεφαλαίου, στερούνται του δικαιώματος να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τή ζωή της επιχειρήσεως.

Οί προμηθευτές προσφέρουν στην επιχείρηση έναντι ορισμένης τιμής τά αγαθά που χρειάζεται για τήν παραγωγή της. Οί πελάτες-καταναλωτές διαθέτουν ένα μέρος από τό εισόδημά τους και τούς πόρους τους για τήν απόκτηση του προϊόντος της επιχειρήσεως, προσδίδοντάς του αξία που αποτελεί έκφραση της χρησιμότητας της παραγωγής. Τέλος, τό κράτος εισπράττει από τήν επιχείρηση φόρους και έτσι συμμετέχει στη διανομή του προϊόντος. Δεν ξετάζουμε εδώ τό κατά πόσο τό κράτος συμβάλλει επίσης στην παραγωγή και πώς μετριέται ή συμβολή του αυτή, γιατί τά στοιχεία που διαθέτουμε δεν μάς επιτρέπουν να εφάρμοσουμε τήν ανάλυση αυτή.

'Υστερα από τήν παραπάνω σύντομη αναφορά των παραγόντων που συμμετέχουν στην παραγωγή και στη διανομή των προϊόντων της επιχειρήσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ρεαλιστική ή ανάλυση που βασίζεται στην άποψη ότι ή επιχείρηση αποτελεί μία ενιαία μονάδα, δηλ. ένα ενιαίο κέντρο αποφάσεων που τείνει προς ένα μόνο σκοπό.

'Η λειτουργία της επιχειρήσεως επηρεάζεται από όλους τούς παραπάνω παράγοντες, που επιδιώκουν συνεχή βελτίωση στην ικανοποίηση των σκοπών τους και έρχονται έτσι πολλές φορές σε σύγκρουση. 'Ετσι ή επιχείρηση βρίσκεται αντιμέτωπη με τούς προμηθευτές της, που επιδιώκουν να της προσφέρουν τά αγαθά τους σε υψηλότερη τιμή, με τούς καταναλωτές, που επιθυμούν να αποκτήσουν τό προϊόν της σε χαμηλότερη τιμή, και

μέ τό κράτος. 'Αντιθέσεις υπάρχουν και εκδηλώνονται επίσης στο έσωτερικό της επιχειρήσεως μεταξύ προσωπικού, γενικών διευθυντών και μετόχων. Μέ τις συνθήκες αυτές είναι φυσικό να συνάπτονται επίσης, ρητά ή σιωπηρά, συμμαχίες μεταξύ ορισμένων παραγόντων που στρέφονται κατά των άλλων (π.χ., όπως θά δούμε, μεταξύ προσωπικού και διοικήσεως της επιχειρήσεως σε βάρος των καταναλωτών). Σε σύγκρουση έρχονται συνήθως για τή διανομή του προϊόντος της επιχειρήσεως, αυτό όμως δεν σημαίνει πώς μπορεί να γίνει a priori δεκτό ότι όλοι οί παράγοντες της παραγωγής συμμαχούν για να επιτύχουν τή μεγαλύτερη ποσότητα του προϊόντος. 'Εξάλλου οί δύο αυτές λειτουργίες λαμβάνουν χώρα συγχρόνως και αποτελούν τις δύο όψεις της ζωής της επιχειρήσεως. Οί παράγοντες που συμμετέχουν σ' αυτές βρίσκονται σε μικτή κατάσταση συνεργασίας και συγκρούσεως. 'Ενδιαφέρει λοιπόν πρώτιστα να εξετασθεί πώς μπορούν να εκφραστούν και να μετρηθούν τά αποτελέσματα των κοινών προσπαθειών και τά μερίδια συμμετοχής του κάθε παράγοντα στα αποτελέσματα αυτά. 'Η ποσοτική έκφραση και μέτρηση των καρπών των κοινών προσπαθειών και της διανομής τους μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση των δεσμών που συνδέουν όλους τούς παράγοντες της παραγωγής, και της σημασίας που έχει ή συνεργασία τους για τή δημιουργία και τήν αύξηση των καρπών που περιέχονται σ' αυτούς.

Πλεόνασμα παραγωγικότητας και διανομή του

'Η συνολική αξία της παραγωγής που πραγματοποιήθηκε μία ορισμένη περίοδο, π.χ. ενός έτους, ισούται με τό άθροισμα των «άμοιβών» των συντελεστών της παραγωγής που αναφέρθηκαν πιο πάνω, δηλ. με τό άθροισμα των άμοιβών των εργαζομένων, της αξίας των χρησιμοποιηθέντων αγαθών (έγκαταστάσεων, πρώτων ύλων, υλικών συντηρήσεως, ενέργειας κ.ά.), των τόκων, των κερδών και των φόρων. 'Εδώ, με σκοπό τήν απλούστευση της εμφανίσεως της ισοτήτος μεταξύ της αξίας της παραγωγής και του άθροίσματος των «άμοιβών», υποθέτουμε ότι οί παραγωγικοί συντελεστές είναι ή «έργασία», τά ένδιάμεσα αγαθά και τό κεφάλαιο. 'Η περιορισμένη εμφάνιση, που γίνεται εδώ, της λογιστικής ισοτήτος μεταξύ αξίας παραγωγής και «άμοιβών» δεν επηρεάζει τά αποτελέσματα της ανάλυσεως στην όποία θά προδοίμε. 'Θά συμβολίσουμε :

Qι τήν παραχθείσα και πωληθείσα ποσότητα κατά τό έτος ι
 Ρι τήν τιμή πωλήσεως του προϊόντος κατά τό έτος ι
 Λι τήν ποσότητα της έργασίας κατά τό έτος ι
 si τήν άμοιβή ανά μονάδα έργασίας κατά τό έτος ι
 Κι τήν «ποσότητα» του κεφαλαίου που «καταναλώθηκε» για τήν παραγωγή Qi του έτους ι
 ρι τήν «τιμή» του κεφαλαίου κατά τό έτος ι
 Ρι τήν ποσότητα των «ένδιάμεσων αγαθών», που καταναλώθηκαν για τήν παραγωγή του έτους ι
 fi τήν τιμή των ένδιάμεσων αγαθών κατά τό έτος ι
 Βι τό κέρδος κατά τό έτος ι.

1. Για κληρότερη μελέτη του προβλήματος βλ. Κ. Δελή, Κριτήρια 'Αποτελεσματικής Διαχειρήσεως της Δημοσίας 'Επιχειρήσεως, έκδ. Παπαζήση.

Δεχόμαστε ότι η συνολική αξία παραγωγής αναλύεται σε γινόμενο της τιμής πωλήσεως επί την παραχθείσα και πωληθείσα ποσότητα. Όμοίως ότι η συνολική άμοιβή του κάθε παραγωγικού συντελεστή κατά τη διάρκεια δεδομένης περιόδου αναλύεται σε γινόμενο της τιμής, ή όποια άποτελεί την άμοιβή ανά μονάδα, επί την ποσότητα του παραγωγικού συντελεστή, που χρησιμοποιήθηκε κατά τη δεδομένη περίοδο και ή όποια εκφράζει ποσοτικώς τη συμμετοχή τούτου στην παραγωγή. Η συμμετοχή του κεφαλαίου στην παραγωγή εκφράζεται κατά πρώτον με την απόσβεση των εγκαταστάσεων, ή όποια επίσης αναλύεται σε γινόμενο «τιμής» επί «ποσότητα». Όσον αφορά τό συνολικό κέρδος δεδομένης παραγωγικής χρήσεως, αυτό μπορεί να θεωρηθεί: α' υπόλοιπο, που άπομένει μετά την άφαιρέση των δαπανών, που εκφράζουν τις άμοιβές όλων των παραγωγικών συντελεστών (πλήν του κεφαλαίου) και των άποσβέσεων από τη συνολική αξία της παραγωγής, ή β' άμοιβή παραγωγικού συντελεστή (του κεφαλαίου), που αναλύεται σε γινόμενο τιμής - ή όποια άντανακλά τη σπανιότητα του κεφαλαίου - επί την «ποσότητα», ή όποια εκφράζει την «ποσοτική» συμμετοχή του κεφαλαίου στην παραγωγή (πέραν της συμμετοχής που εκφράζεται με τις άποσβέσεις). Η λεπτομερής άνάλυση των θεμάτων αυτών ξεπερνά τά όρια του παρόντος όρθρου.² Σημειώνεται μόνον ότι ή διαφορετική μεταχείριση του κέρδους έχει συνέπεια νά διαφέρει σε κάθε περίπτωση τό ύψος του «πλεονάσματος παραγωγικότητας», όπως θά τό όρίσουμε πιο κάτω.

Ύστερα από τις πιο πάνω παραδοχές, ή λογιστική ισότητα μεταξύ της συνολικής αξίας της παραγωγής και του συνόλου των άμοιβών των παραγωγικών συντελεστών γράφεται ως εξής άντίστοιχα για τό έτος 0 και 1:

$$P_0 Q_0 = s_0 L_0 + f_0 F_0 + r_0 K_0 + B_0$$

$$P_1 Q_1 = s_1 L_1 + f_1 F_1 + r_1 K_1 + B_1$$

όπου B_t ($t=0,1$) συμβολίζει τό συνολικό κέρδος κατά τό έτος t , που θεωρείται εδω ότι άποτελεί υπόλοιπο.

Η διαφορά μεταξύ των δύο ισότητων γράφεται ως εξής:

$$(Q_1 - Q_0)P_0 - (L_1 - L_0)s_0 - (F_1 - F_0)f_0 - (K_1 - K_0)r_0 = (s_1 - s_0)L_1 + (f_1 - f_0)F_1 + (r_1 - r_0)K_1 + B_1 - B_0 - (P_1 - P_0)Q_1. \quad (1)$$

Ο πρώτος όρος του πρώτου μέλους της ισότητας (1) εκφράζει την αύξηση (μεταβολή) του όγκου της παραγωγής, δηλ. την αύξηση (μεταβολή) της αξίας της παραγωγής που όφειλεται μόνον στην αύξηση της παραχθείσας και πωληθείσας ποσότητας του προϊόντος της επιχειρήσεως. Ο καθένas από τους λοιπούς όρους του πρώτου μέλους της ισότητας εκφράζει την αύξηση (μεταβολή) του όγκου του άντίστοιχου παραγωγικού συντελεστή, δηλ. άντανακλά την αύξηση (μεταβολή) της ποσότητας του άντίστοιχου παραγωγικού συντελεστή, που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των δύο έτων για νά καταστεί δυνατή ή αύξηση της παραγωγής από Q_0 σε Q_1 . Η διαφορά, που άποτελεί τό πρώτο μέλος της ισότητας, μεταξύ της αύξήσεως του όγκου της παραγωγής και της αύξήσεως του όγκου των παραγωγικών συντελεστών, εκφράζει, έφόσον είναι θετική, ένα «πλεόνασμα» που δημιούργησε μεταξύ των δύο έτων ή επιχείρηση, διότι επέτuxe νά αύξήσει την παραγωγή της με άναλογικά μικρότερη

αύξηση των παραγωγικών συντελεστών. Τό «πλεόνασμα» αυτό άποτελεί κατά βάση δημιουργία πρόσθετων αγαθών και λέγεται ότι άντανακλά τη βελτίωση της παραγωγικότητας της επιχειρήσεως, γι' αυτό άποκαλείται «πλεόνασμα παραγωγικότητας».³ Η έννοια αυτή δέν έχει σχέση με τη μαρξιστική έννοια του πλεονάσματος, ή όποια άφορά τά κέρδη του κεφαλαίου (δηλ. κατά βάση τό ποσό που συμβολίζεται με τό B στην πιο πάνω λογιστική ισότητα). Η μαρξιστική «ύπεραξία» άποτελεί έννοια στατική, ενώ τό «πλεόνασμα» παραγωγικότητας άποτελεί δυναμική έννοια, συνδεδεμένη με τις εξελίξεις από τη μία περίοδο στην άλλη και τά όφέλη τά όποια αυτές συνεπάγονται.

Πλεόνασμα με την πιο πάνω έννοια επιτυγχάνεται όχι μόνον όταν σημειώνεται από χρόνο σε χρόνο αύξηση της παραγωγής, παρά και όταν ή ίδια παραγωγή επιτυγχάνεται με μικρότερες θυσίες, δηλ. με μικρότερες ποσότητες παραγωγικών συντελεστών ή όταν γίνονται όρθολογικότερες επιλογές και ύποκαταστάσεις άκριότερων παραγωγικών συντελεστών με άλλους φθηνότερους, χωρίς αυτό νά μειώνει την τεχνική άποτελεσματικότητα της επιχειρήσεως.

Ο καθένas από τους δύο όρους του δεύτερου μέλους της ισότητας (έκτός των δύο τελευταίων) εκφράζει την αύξηση (μεταβολή) της ανά μονάδα άμοιβής του άντίστοιχου παραγωγικού συντελεστή (π.χ. του μέσου μισθού), που έγινε τά δύο έτη, σταθμισμένη με την ποσότητα του παραγωγικού συντελεστή που χρησιμοποιήθηκε τό δεύτερο έτος. $B_1 - B_0$ εκφράζει την αύξηση (μεταβολή) του κέρδους και $(P_1 - P_0)Q_1$ εκφράζει τη μεταβολή της τιμής πωλήσεως του προϊόντος σταθμισμένη με την ποσότητα που πωλήθηκε (ή αγοράσθηκε από τους καταναλωτές) τό δεύτερο έτος.

Άρα, τό δεύτερο μέλος της ισότητας (1) μάς δείχνει σε ποιους περιήλθε τό πλεόνασμα παραγωγικότητας που δημιούργησε ή επιχείρηση, δηλ. κατά πόσο περιήλθε:

α' στους εργαζομένους με τη μορφή αύξήσεως των μισθών,

β' στους προμηθευτές με τη μορφή αύξήσεως των τιμών διαθέσεως των προϊόντων τους,

γ' στους κεφαλαιούχους με τη μορφή αύξήσεως των κερδών,

δ' στους καταναλωτές με τη μορφή μείωσεως της τιμής αγοράς του προϊόντος· πρό του όρου $(P_1 - P_0)Q_1$ ύπάρχει άρνητικό σημείο, που σημαίνει ότι εάν $P_1 < P_0$, ο όρος αυτός προστίθεται στα λοιπά μερίδια στα όποια διαμοιράζεται τό πλεόνασμα παραγωγικότητας.

Αν μεταξύ των δύο έτων δέν σημειώθηκε μείωση της τιμής πωλήσεως του προϊόντος (δηλ. αν έχουμε $P_1 > P_0$), ο όρος $(P_1 - P_0)Q_1$ είναι άρνητικός και εκφράζει μεταδίδωση πόρων από τους καταναλωτές του προϊόντος προς την επιχείρηση. Ο όρος αυτός, αν μεταφερθεί στο πρώτο μέλος της ισότητας, προστίθεται στο πλεόνασμα παραγωγικότητας και τό άθροισμα εκφράζει τό συνολικό «διανεμητέο πλεόνασμα».

Η ισότητα (1) εκφράζει μία γνωστή άπλή αλήθεια, που συχνά λησμονείται. Μάς δείχνει ότι χωρίς τη δημιουργία πλεονάσματος παραγωγικότητας δέν είναι έφικτή ή βελτίωση των άμοιβών των παραγωγικών συντελεστών - της εργασίας και του κεφαλαίου -, εκτός αν ύψωθεί ή τιμή πωλήσεως του προϊόντος ή μειωθούν οι τιμές αγοράς των πρώτων ύλών, ύλικών συντηρήσεως, ενεργείας, κ.ά., δηλ. εκτός αν οι αναγκαίοι πόροι άποσπασθούν από τους πελάτες-καταναλωτές ή από τους προμηθευτές.

2. K. Δελής, ό.π.

3. P. Mazod-P. Barnayé, *Les dividendes du Progrès*.

Ἡ δημιουργία πλεονάσματος παραγωγικότητας ἐξυπηρετεῖ συνεπῶς ὅλους τοὺς μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο συμμετέχοντες στήν παραγωγή καί τή διανομή τοῦ προϊόντος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅπως ἀναφέρθηκε πῶς πάνω, πλεόνασμα παραγωγικότητας ἐπιτυγχάνεται ὅταν αὐξάνεται ὁ ὄγκος τῆς παραγωγῆς περισσότερο ἀπό ὅ,τι ὁ ὄγκος τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, ἢ ὅταν ἡ ἴδια ποσότητα τοῦ προϊόντος παράγεται μὲ μικρότερη ποσότητα παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ὡστόσο ἡ ἐπιδίωξη μεγιστοποιήσεως τοῦ πλεονάσματος παραγωγικότητας χωρὶς αὐξηση τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ μὲ μείωση τῶν ποσοτήτων τῶν χρησιμοποιούμενων παραγωγικῶν συντελεστῶν, δέν γίνεται συνήθως ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς δύο βασικούς φορεῖς, τοὺς ἐργαζομένους καί τοὺς προμηθευτές. Οἱ προμηθευτές ἀντιδρῶν κατά τῆς μείωσης τῶν πωλήσεών τους μὲ αὐξηση τῆς τιμῆς πωλήσεως τοῦ προϊόντος. Ὅμοιως, οἱ ἐργαζόμενοι ἀντιδρῶν κατά τῆς μείωσης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων ἢ τῶν ὥρων ἐργασίας μὲ ἀπεργίες καί ἄλλα μέσα. Ἀντίθετα ἡ ἐπιδίωξη μεγιστοποιήσεως πλεονάσματος παραγωγικότητας μὲ αὐξηση τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὶς ἐπιδιώξεις ὄλων τῶν φορέων. Πρῶτον ἀποτελεῖ βασικὴ ἐπιδίωξη τῶν ἐλεγχόντων τὴν ἐπιχείρηση καί τῆς τεχνοδομῆς τῆς, γιατί, χάρις στῆ δημιουργία πλεονάσματος παραγωγικότητας μὲ αὐξηση τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς, μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ βελτίωση ὄλων τῶν μεριδιῶν, καί κυρίως αὐξηση τῶν κερδῶν, χωρὶς αὐτὴ νὰ προκαλεῖ ἀντιδράσεις τῶν λοιπῶν φορέων, καί κυρίως τῶν ἐργαζομένων καί τῶν καταναλωτῶν, ἀφοῦ καί αὐτοὶ παίρνουν ἓνα μερίδιο. Ἐπίσης ἐξυπηρετεῖ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν προμηθευτῶν, γιατί τοὺς παρέχεται ἡ δυνατότητα νὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγή τους, νὰ δημιουργήσουν καί οἱ ἴδιοι στίς ἐπιχειρήσεις τὸ πλεόνασμα παραγωγικότητας καί ἐνδεχομένως νὰ διαθέσουν τὸ προϊόν τους σὲ ὑψηλότερη τιμῆ. Ἐπίσης ἐξυπηρετεῖ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ κράτους, καθόσον συμβάλλει στὴν αὐξηση τῶν ἐσόδων του καί στὴ διατήρηση τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης. Τὸ προσωπικὸ, ἂν καί συνήθως δέν τὸ συνειδητοποιεῖ, συμμετέχει στὴ δημιουργία πλεονάσματος παραγωγικότητας δεχόμενος καταρχὴν νὰ ἐντείνει τὶς προσπάθειές του, διαπιστώνοντας ὅτι ἔτσι ἱκανοποιεῖ τὶς βασικὲς του ἐπιδιώξεις, δηλ. τὴ βελτίωση τῶν ἀποδοχῶν καί τὴν ἐξασφάλιση τῆς θέσεώς του. Τέλος, ἡ ἐπιχείρηση, πού δημιουργεῖ πλεόνασμα παραγωγικότητας χάρις στὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς, μπορεῖ, γιὰ νὰ διαθέσει τὴν αὐξημένη παραγωγή τῆς, νὰ ὑποχρεωθεῖ νὰ πωλήσει τὸ προϊόν τῆς σὲ χαμηλότερη τιμῆ, δηλ. νὰ μεταδιβάσει ἓνα μέρος τοῦ πλεονάσματος στοὺς καταναλωτές.

Ἐνῶ λοιπόν ἡ δημιουργία πλεονάσματος παραγωγικότητας ἐξυπηρετεῖ τὶς ἐπιδιώξεις ὄλων τῶν παραγόντων πού συμμετέχουν μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο σ' αὐτήν, ἡ διανομή του προκαλεῖ πολλές φορές συγκρούσεις, κυρίως μεταξύ τοῦ προσωπικοῦ καί τῶν ἐλεγχόντων τὴν ἐπιχείρηση. Οἱ συγκρούσεις αὐτές ἀρχικὰ ἀποβαίνουν, κυρίως ὅταν τὸ δημιουργούμενο πλεόνασμα παραγωγικότητας εἶναι μικρὸ, σὲ βάρος τῶν τελικῶν καταναλωτῶν, πού εἶναι καί οἱ πῶς ἀδύναμοι. Προσωπικὸ καί τεχνοδομὴ συμμαχοῦν νὰ μεγεθύνουν τὸ διανεμητέο μεταξύ τους πλεόνασμα μὲ ὑψωση τῆς τιμῆς πωλήσεως τοῦ προϊόντος, ἀφαιρώντας εἰσόδημα ἀπὸ τοὺς τελικοὺς καταναλωτές. Τελικῶς ὁμως οἱ συγκρούσεις αὐτές ἀποβαίνουν ἐπίσης σὲ βάρος τόσο τῆς ἐργασίας ὅσο καί τοῦ κεφαλαίου, καί συνήθως περισσότερο σὲ βάρος τῆς ἐργασίας.

Εἶναι συνεπῶς προφανὴς ἡ σημασία πού ἔχει ἡ ἀνάπτυξη πνεύματος κατανοήσεως καί συνεργασίας μεταξύ κεφαλαίου καί ἐργασίας σ' ἓνα πρόγραμμα πού θὰ ἔχει βασικὸ στόχο τὴ δημιουργία πλεονάσματος παραγωγικότητας καί τὴ διανομή του σὲ μερίδια πού θὰ ἔχουν γίνει ἐκ τῶν προτέρων ἀποδεκτὰ ἀπ' ὅλους. Ἀλλὰ ἂν καί ἡ σημασία μιᾶς τέτοιας συνεργασίας εἶναι ἀπ' ὅλους ἀντιληπτὴ, δύσκολα ἐπιτυγχάνεται στὴν πράξη. Πέρα ἀπὸ τὸ πρόβλημα τοῦ ποιός θὰ ἀναλάβει τοὺς κινδύνους πού συνεπάγεται ἡ ἀβεβαιότητα τοῦ μέλλοντος καί ἡ πιθανότητα νὰ μὴν πραγματοποιηθεῖ, λόγω ἀπρόβλεπτων διακυμάνσεων τῆς ἀγορᾶς, τὸ ἐπιδιωκόμενο πλεόνασμα, ὑπάρχει τὸ θέμα τοῦ καθορισμοῦ προτεραιοτήτων στὴν χρησιμοποίηση τοῦ πλεονάσματος (ὁπως, π.χ., αὐτὲς πού ἀφοροῦν τὸ σχηματισμὸ κεφαλαίου καί τὴ μεγέθυνση τῆς ἐπιχειρήσεως). πού δέν γίνονται πάντοτε σαφείς καί δύσκολα συμπίπτουν μὲ τὴν ἐξάρτηση τῶν ἀναγκῶν καί τῶν ἀξιῶν στὴν ὁποία προδιδόνουν οἱ διαφορὲς κατηγορίες ἐργαζομένων καί οἱ ἐλέγχοντες τὴν ἐπιχείρηση. Ἐπιπλέον, ἡ συνεργασία αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπιτευχθεῖ σὲ ἔθνικὴ κλίμακα. Τὸ κράτος δέν μπορεῖ νὰ παραμένει ἀδιάφορο στὴ διαμόρφωση τοῦ διανεμητέου πλεονάσματος. Ἡ ἰσόρροπη βελτίωση τῶν εἰσοδημάτων ὄλων τῶν ἐργαζομένων, ἀνεξαρτήτως τοῦ κλάδου παραγωγῆς ὅπου ἀπασχολοῦνται, χωρὶς πληθωρισμὸ, προϋποθέτει ὅτι οἱ κλάδοι ὑψηλῆς παραγωγικότητας —οἱ ὁποῖοι, λόγω τῆς τεχνολογίας πού χρησιμοποιοῦν καί τῆς μεγάλ-

λης ζητήσεως του προϊόντος τους. Έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν μεγάλο πλεόνασμα παραγωγικότητας- μεταβιάζουν μέρος του στους κλάδους χαμηλής παραγωγικότητας, προσφέροντας τα προϊόντα τους σε χαμηλότερες σχετικά τιμές. Απαιτείται συνεπώς συνεργασία όλων των τάξεων σ' ένα έθνικό πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης. Είναι προφανές ότι οι δυσχέρειες που αναφέρθηκαν πιο πάνω, όσον αφορά την επίτευξη συνεργασίας στα πλαίσια της επιχειρήσεως, είναι πολύ μεγαλύτερες στην εξασφάλιση συνεργασίας μεταξύ όλων των κοινωνικών τάξεων, των οποίων τα συστήματα αξιών δεν συμπίπτουν απολύτως. Και όμως η συνεργασία αυτή αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ικανοποίηση των επιδιώξεων και φιλοδοξιών όλων.

Οι προσπάθειες που γίνονται με σκοπό την αποφυγή των συγκρούσεων μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας και την επίλυση των προβλημάτων που θέτει η διανομή του πλεονάσματος χαρακτηρίζονται κυρίως από δύο αντίθετες τάσεις. Η πρώτη αφορά τις απόπειρες, που έχουν γίνει στα πλαίσια της μεγάλης κεφαλαιοκρατικής επιχειρήσεως, να ταυτιστούν οι επιδιώξεις του προσωπικού με τις επιδιώξεις της τεχνοδομής, κυρίως με τη διανομή ενός μέρους του κεφαλαίου (αριθμού μετοχών) στο προσωπικό, ή με διάφορες άλλες μεταρρυθμίσεις που δεν φαίνεται ακόμη να έχουν επιτύχει. Η δεύτερη τάση αφορά την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής. Επίσης η εμπειρία δείχνει ότι η κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής είναι ανεπαρκής αυτή καθαυτή όχι μόνο να επιλύσει τα προβλήματα που θέτει η διανομή του πλεονάσματος παρά και να εξασφαλίσει τη συνεργασία μεταξύ των εργαζομένων. Από ποιούς θά χρηματοδοτηθεί ή μεγέθυνση της επιχειρήσεως; Η μεγέθυνση του κεφαλαίου θά γίνει σε βάρος των εργαζομένων, των καταναλωτών ή των φορολογούμενων πολιτών; Η απάντηση στο έρωτημα δεν είναι προφανής, αλλά και η ανάλυσή της ξεπερνά τα όρια του παρόντος άρθρου.

Πληθωρισμός και διανομή του πλεονάσματος

Ο πληθωρισμός εκφράζεται με αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, δηλ. του μέσου σταθμικού όρου των τιμών όλων των αγαθών, ή, κατ' άλλη έκφραση, με μείωση της αγοραστικής δύναμης του χρήματος. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι τιμές όλων των αγαθών που συνθέτουν το γενικό δείκτη τιμών αυξάνουν με τον ίδιο ρυθμό. Αντίθετα, συνήθως οι τιμές ορισμένων αγαθών αυξάνουν ταχύτερα και άλλων βραδύτερα. Επίσης και οι άμοιβές των παραγωγικών συντελεστών δεν αυξάνουν με τον ίδιο ρυθμό. Συνεπώς οι μεταβολές των ονομαστικών άμοιβών και των τιμών -που υπεισέρχονται στην Ισότητα (1)- δεν αντιπροσωπεύουν τα πραγματικά όφελή ή τις πραγματικές απώλειες των αντίστοιχων φορέων. Αύξηση του μισθού ή των κερδών δεν σημαίνει και ίση βελτίωση του αντίστοιχου πραγματικού εισοδήματος της εργασίας ή του κεφαλαίου. Για να είναι αντιπροσωπευτικές πραγματικών βελτιώσεων (ή απωλειών), οι μεταβολές των «τιμών και άμοιβών» που υπεισέρχονται στην Ισότητα (1) πρέπει να διορθωθούν προηγούμενως, δηλ. να γίνει απαλοιφή της μεταβολής της αγοραστικής δύναμης του χρήματος (να γίνει ο καλούμενος αποπληθωρισμός).

Σχετικώς αξίζει να σημειωθεί ότι :

α. Ο πληθωρισμός δεν επηρεάζει τον ύπολογισμό του πλεονάσματος παραγωγικότητας που δημιουργήθηκε μεταξύ δύο

περιόδων, καθόσον τούτο αντιπροσωπεύει την «άξια των πρόσθετων αγαθών», που δημιουργήθηκαν μεταξύ των δύο περιόδων, εκφρασμένη σε τιμές του έτους βάσεως.

β. Δεδομένου ότι το πλεόνασμα παραγωγικότητας είναι καταρχήν ανεξάρτητο του πληθωρισμού, ο πληθωρισμός επηρεάζει μόνο τη διανομή του πλεονάσματος, δηλ. μεταφέρει όφελή από τον έναν παραγωγικό συντελεστή στον άλλον (βλ. κατωτέρω).

Ύπολογισμός του πλεονάσματος παραγωγικότητας

Η έρευνα που διενεργεί κάθε χρόνο η Ε.Σ.Υ.Ε. μάζι παρέχει χρήσιμα δεδομένα για τη μέτρηση του πλεονάσματος παραγωγικότητας.

Οι ετήσιες έρευνες της Ε.Σ.Υ.Ε. έχουν ως έρευνητέα μονάδα το βιομηχανικό κατάστημα. Ως βιομηχανικό κατάστημα νοείται ή οικονομική μονάδα, ή οποία τελεί κάτω από ένιαίο έλεγχο, ασχολείται άμεσα ή έμμεσα με ένα τουλάχιστον είδος οικονομικής δραστηριότητας που έχει σχέση με τη μεταποίηση, και είναι εγκατεστημένη σ' ένα ένιαίο κτιριακό συγκρότημα. Η έρευνα καλύπτει άπογραφικώς το σύνολο των βιομηχανικών καταστημάτων που απασχολούν κατά μέσον όρο 20 άτομα και άνω (μείζονα βιομηχανία). Η βιομηχανία αυτή αποτελεί τό αντικείμενο της αναλύσεώς μας, που αφορά τόν ύπολογισμό του πλεονάσματος παραγωγικότητας.

Επειδή δεν είναι διαθέσιμα όλα τα απαιτούμενα στοιχεία (κυρίως οι δείκτες τιμών των ενδιάμεσων αγαθών), ή ανάλυση που δίδεται στο παρόν άρθρο βασίσθηκε στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής, δηλ. δεν λήφθηκαν υπόψη οι ενδιάμεσες εισροές κάθε κλάδου, αλλά αντί της ακαθάριστης αξίας παραγωγής λήφθηκε ή προστιθέμενη αξία ίση με τό άθροισμα των άμοιβών της εργασίας και του κεφαλαίου. Αυτό σημαίνει κατά βάση ότι αποδεχόμαστε αναγκαστικά την ύπόθεση ότι οι ενδιάμεσες εισροές αποτελούν κάθε χρόνο σταθερό ποσό ανά μονάδα παραγομένου προϊόντος, και συνεπώς δεν επηρεάζουν την παραγωγικότητα του κλάδου, ή οποία όφείλεται μόνο στή βελτίωση των επιδόσεων της εργασίας και του κεφαλαίου. Σύμφωνα με τόν όρισμό της Ε.Σ.Υ.Ε. ή ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής ενός κλάδου ύπολογίζεται διά της αφαιρέσεως από την ακαθάριστη αξία παραγωγής, της αξίας των πρώτων και βοηθητικών ύλών που αναλώθηκαν, των ανταλλακτικών, των ύλικών συσκευασίας, των καυσίμων, της ηλεκτρικής ενέργειας και γενικώς των αναλωθέντων ύλικών που προσφέρθηκαν προς τόν κλάδο. Έτσι, σύμφωνα με τόν όρισμό στον όποιο βασίζονται οι έρευνες της Ε.Σ.Υ.Ε. ή ακαθάριστη προστιθέμενη αξία περιλαμβάνει την ακαθάριστη άμοιβή της εργασίας, την ακαθάριστη άμοιβή του κεφαλαίου (άποσβέσεις, κέρδη, τόκους) και όρισμένα έξοδα που δεν έχουν ως αντιπαροχή ύλικά μέσα, παρά όρισμένες ύπηρεσίες. Τά έξοδα αυτά αντιπροσωπεύουν κατ' έκτίμηση 5% περίπου της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Άρα τό ποσό που απομένει, άν από την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής αφαιρεθεί ή συνολική άμοιβή εργασίας, δεν αντιπροσωπεύει μόνο την ακαθάριστη άμοιβή του κεφαλαίου (κέρδη, τόκους, άποσβέσεις), παρά περιλαμβάνει και ένα μικρό σχετικά ποσό που αντιπροσωπεύει άμοιβές τρίτων. Παρ' όλα αυτά, και δεδομένου ότι δεν είναι γνωστό τό ποσό των εν λόγω

άμοιβών τρίτων, ολόκληρη ή διαφορά που απομένει μετά την αφαίρεση από την προστιθέμενη αξία της συνολικής άμοιβής εργασίας θεωρήθηκε ότι αντιπροσωπεύει την ακαθάριστη άμοιβή του κεφαλαίου με την εξής διόρθωση (που δέν άφορά τις άμοιβές τρίτων) : Ένα μέρος από την πιό πάνω διαφορά, δηλ. από την «ακαθάριστη άμοιβή του κεφαλαίου» (ίσο με τό γινόμενο του μέσου μισθού στον κλάδο επί τον αντίστοιχο αριθμό των επιχειρηματιών) θεωρήθηκε ότι άποτελεί άμοιβή της εργασίας των επιχειρηματιών και των μη άμειβομένων με μισθό μελών της οίκογενείας. Τό μέρος αυτό άφαιρέθηκε από την «άμοιβή του κεφαλαίου» και προστέθηκε στην άμοιβή της εργασίας. Άξίζει νά σημειωθεί ότι ή άμοιβή της εργασίας περιλαμβάνει τούς μισθούς, τά ήμερομίσθια, τίς ύπερωρίες, τά δώρα, την άξία των παροχών σέ είδος, τά επιδόματα και τίς άποζημιώσεις λόγω άπολύσεως. Τά μεγέθη αυτά ύπολογίζονται πριν νά αφαιρεθούν οι κρατήσεις, δηλ. περιλαμβάνουν και τίς εισφορές των εργαζομένων στους άσφαλιστικούς οργανισμούς. Όσοσο στην άμοιβή της εργασίας δέν περιλαμβάνονται οι εισφορές του εργοδότη στους άσφαλιστικούς οργανισμούς, οπτε οι άμοιβές των ύπηρετούντων στο στρατό.

Όπως αναφέρθηκε πιό πάνω, ως άξία του «προϊόντος» κάθε κλάδου λήφθηκε ή προστιθέμενη άξία παραγωγής (και όχι ή ακαθάριστη άξία) συμβολιζόμενη με ΡιQi σύμφωνα με τό συμβολισμό της ισότητας (1). Έτσι οι ύπολογισμοί του πλεονάσματος παραγωγικότητας βασίσθηκαν στην ισότητα που επαληθεύεται κάθε χρόνο μεταξύ της ακαθάριστης προστιθέμενης άξιας της παραγωγής και του άθροίσματος των άμοιβών της εργασίας και του κεφαλαίου, και ή όποια συμβολίζεται ως εξής :

$$P_i Q_i = \alpha L_i + \beta K_i$$

όπου :

Pi ή τιμή του «προϊόντος» κατά τό έτος i

Qi ή «ποσότητα» κατά τό έτος i

α ή άμοιβή της εργασίας ανά μονάδα κατά τό έτος i

Li ή «ποσότητα» εργασίας κατά τό έτος i

βι ή «ακαθάριστη άμοιβή» του κεφαλαίου ανά μονάδα κατά τό έτος i

Ki ή «ποσότητα» του κεφαλαίου κατά τό έτος i.

Όστερα από τον όρισμό αυτόν της άξιας της παραγωγής, θά θεωρείται ότι ένας βιομηχανικός κλάδος πραγματοποίησε μεταξύ δύο ετών πλεόνασμα παραγωγικότητας αν πέτυχε νά αύξησει τον όγκο της προστιθέμενης άξιας της παραγωγής (δηλ. νά αύξησει την προστιθέμενη άξία σέ τιμές του έτους βάσεως) με αντίστοιχη μικρότερη αύξηση του όγκου της εργασίας και του όγκου του κεφαλαίου. Η μεταβολή του όγκου της εργασίας μεταξύ των δύο ετών λήφθηκε ανάλογη με τή μεταβολή του αριθμού των άπασχολουμένων. Η μεταβολή του όγκου του κεφαλαίου λήφθηκε ανάλογη με τή μεταβολή του καθαρού (πειον τίς άποσβέσεις) παγίου κεφαλαίου του κλάδου που εκτιμήθηκε σέ σταθερές τιμές του έτους βάσεως.

Η ισότητα μεταξύ του πλεονάσματος παραγωγικότητας και των μεριδίων του γραφεται ως εξής:

$$(Q_1 - Q_0)P_0 - (L_1 - L_0)\alpha_0 - (K_1 - K_0)\beta_0 = (\alpha_1 - \alpha_0)L_1 + (\beta_1 - \beta_0)K_1 - (P_1 - P_0)Q_1 \quad (1a)$$

Η εκτίμηση του παγίου κεφαλαίου της μείζονος βιομηχανίας βασίσθηκε σέ εργασία που έγινε παλαιότερα στα πλαίσια του ΚΕΠΕ και άφορούσε τό κεφάλαιο του έτους 1969. Με βάση τό εκτιμηθέν κεφάλαιο του έτους 1969 ύπολογίσθηκε τό κεφάλαιο

των άλλων ετών, λαμβανομένων ύπόψη των ετησίων επενδύσεων (που δίδονται από τίς έρευνες της Ε.Σ.Υ.Ε.) και των οικονομικών άποσβέσεων. Οι τελευταίες αυτές ύπολογίσθηκαν με βάση συντελεστές που έχουν προσδιορισθεί από τίς ύπηρεσίες της Γενικής Διευθύνσεως Έθνικών Λογαριασμών του Υπουργείου Συντονισμού.

Έπειδή έχει ιδιαίτερη σημασία κατά την έρμηνεία του ύπολογισμού του πλεονάσματος παραγωγικότητας, πρέπει νά σημειωθεί ότι ή χρονική ύστέρηση μεταξύ της πραγματοποιήσεως των επενδύσεων και της παραγωγικής λειτουργίας τους λήφθηκε κατά μέσο όρο ίση προς ένα έτος. Έάν λοιπόν τό κεφάλαιο ενός κλάδου κατά τό δεύτερο από τά δύο συγκρινόμενα έτη περιλαμβάνει και επενδύσεις που δέν άρχισαν νά παράγουν, ή ύπολογισθείσα μεταβολή του όγκου του κεφαλαίου θά είναι σχετικά μεγαλύτερη από τή μεταβολή του όγκου της παραγωγής και συνεπώς θά προκύψει από τούς ύπολογισμούς σχετικά μικρό πλεόνασμα παραγωγικότητας (ή και άρνητικό). Έάν αυτό συνέβαινε, θά μπορούσε νά έξηγηθεί και νά δικαιολογηθεί γιατί ένας δεδομένος κλάδος δέν σημείωσε μεταξύ των δύο ετών πλεόνασμα παραγωγικότητας. Πάντως οι ύπολογισμοί δέν παύουν νά έπιστημαίνονται τά προβλήματα της ίσορροπίας του κλάδου τούτου.

Στους πίνακες I ως IV δίδονται τά πλεονάσματα παραγωγικότητας που σημείωσαν οι διάφοροι κλάδοι της μείζονος βιομηχανίας μεταξύ διαφόρων ετών κατά τό παρελθόν (στήλη 1). Οι ύπολογισμοί άφορούν μέχρι και τό έτος 1974 για τό όποιο ύπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Τό πλεόνασμα παραγωγικότητας εκφράζεται σάν ποσοστό ίσο με τή διαφορά μεταξύ της ποσοστιαίας αύξήσεως του όγκου της παραγωγής (της προστιθέμενης άξιας) και του άθροίσματος των ποσοστιαίων αύξήσεων του όγκου της εργασίας και του όγκου του κεφαλαίου, σταθμισμένων με τίς αντίστοιχες συμμετοχές των άμοιβών της εργασίας και του κεφαλαίου στη συνολική προστιθέμενη άξία του έτους βάσεως. Στους ίδιους πίνακες δίδονται επίσης :

α'. Η μεταβολή της τιμής του προϊόντος του κλάδου μεταξύ των δύο ετών (στήλη 4). Αν ή μεταβολή αυτή είναι θετική (αύξηση), όποτε στους πίνακες έχει πρό αυτής θετικό σημείο, εκφράζει μεταβίβαση πόρων από τούς άγοραστές του προϊόντος προς τον κλάδο, ή όποια, όταν μεταφερθεί στο πρώτο μέλος της ισότητας (1α), προσ αυξάνει τό πλεόνασμα παραγωγικότητας. Αν αντίθετα ή μεταβολή της τιμής είναι άρνητική (μείωση) - όποτε στους πίνακες έχει πρό αυτής άρνητικό σημείο -, εκφράζει μεταβίβαση όφέλους από τον κλάδο προς τούς άγοραστές, ή όποια, όταν μεταφερθεί στο πρώτο μέλος της ισότητας (1α), μειώνει τό διανεμητέο μεταξύ εργασίας και του κεφαλαίου πλεόνασμα. Έτσι τό διανεμητέο μεταξύ εργασίας και του κεφαλαίου πλεόνασμα είναι μεγαλύτερο ή μικρότερο από τό πλεόνασμα παραγωγικότητας κατά τό ποσό της μεταβιβάσεως (άπό τούς άγοραστές προς τον κλάδο ή αντίθετως), τό όποιο ισούται με τό γινόμενο της ποσοστιαίας μεταβολής της τιμής (στήλη 4) επί τον όγκο παραγωγής (τό δείκτη όγκου παραγωγής) κατά τό δεύτερο από τά δύο συγκρινόμενα έτη (στήλη 5).

β'. Τά μερίδια στα όποια μοιράσθηκε τό διανεμητέο πλεόνασμα μεταξύ των παραγωγικών συντελεστών, εργασίας και κεφαλαίου. Τό κάθε μερίδιο είναι ίσο με την ποσοστιαία αύξηση της μοναδιαίας άμοιβής του αντίστοιχου παραγωγικού

υντελεστή (στήλη 2α ή 3α), πολλαπλασιασμένη επί τό ποσο-
τό συμμετοχής τούτου στην προστιθέμενη αξία του δεύτερου
πό τά δύο συγκρινόμενα έτη, έκφρασμένη σε τιμές του έτους
ιάσεως (στήλη 2β ή 3β).

**Πλεόνασμα παραγωγικότητας τής μείζονος βιομηχανίας στο
ύνολό της**

Ταράκάτω σχολιάζονται τά άποτελέσματα των ύπολογισμών
του άφορούν τό πλεόνασμα παραγωγικότητας τής μείζονος βι-
μηχανίας μεταξύ των έτών 1966-1970 και 1970-1974.

Περίοδος 1966-1970

Η βασική ισότητα 1α έκφρασμένη σε ποσοστά γράφεται ώς
ξής:

Μεταβολή δγκου παραγωγής	Μεταβολή δγκου παραγωγικών συντελεστών	Πλεόνασμα παρα- γωγικότητας	
	έργασίας	κεφαλαίου	
18,5% -	(0,4207 · 11,92% + 0,5793 · 31%) =		45,53% =
Μερίδιο έργασίας	+ Μερίδιο κεφαλαίου	+ Άγοραστές του προϊόντος	
= 0,4708 · 33,98% + 0,7589 · 55,34% - 1,6850 · 7,40%.			

(2)

Παρατηρείται ότι ή μείζων βιομηχανία έπέτυχε μεταξύ των
έτων 1966-1970 νά αύξήσει τόν δγκο τής παραγωγής κατά πο-
σοστό πολύ μεγαλύτερο από τήν αντίστοιχη αύξηση του δγκου
των παραγωγικών συντελεστών (έργασίας και κεφαλαίου) και
νά πραγματοποιήσει πλεόνασμα παραγωγικότητας ίσο πρός
45,53%.

Οί τιμές (σε δραχμές τρέχουσας άγοραστικής δυνάμεως του

χρήματος) αύξήθηκαν μεταξύ των δύο έτών κατά 7,4%. Έτσι ή
βιομηχανία μέσω τής αύξήσεως των τιμών πήρε από τους άγο-
ραστές του προϊόντος πόρους και προσαύξησε τό διανεμητέο
πλεόνασμα στο επίπεδο του 58% (= 45,53% + 1,685 · 7,4%).

Χάρη στο πλεόνασμα αυτό, αύξήθηκε (σε δρχ. τρέχουσας
άγοραστικής δυνάμεως) ή άμοιβή τής έργασίας κατά 33,98%
(μερίδιο 16%) και ή άκαθάριστη άμοιβή του κεφαλαίου κατά
55,34% (μερίδιο 42%).

Πλεόνασμα παραγωγικότητας	45,53%	
Μεταβίβαση πόρων από τους άγοραστές του προϊόντος	12,47%	= (1,685 · 7,4%)
Συνολικό διανεμητέο πλεόνασμα	58,00%	
Μερίδιο έργασίας	16%	= (0,4708 · 33,98%)
Μερίδιο κεφαλαίου	42%	= (0,7589 · 55,34%)

Άν ληφθεί ύπόψη ότι μεταξύ των δύο έτών 1966-1970 μει-
ώθηκε ή άγοραστική δύναμη του χρήματος κατά 12,7%, ή πιό
πάνω έξίσωση (2) γράφεται:

Πλεόνασμα παραγωγικότητας	Μερίδιο έργασίας	Μερίδιο κεφαλαίου	
45,53%	= 0,4708 · 18,88%	+ 0,7589 · 37,835%	

Άγοραστές
του προϊόντος

- 1,685(- 4,7%)

(3)

Παρατηρείται ότι κατά μέσο όρο οί τιμές τής βιομηχανίας σε
δραχμές σταθεράς άγοραστικής δυνάμεως του χρήματος μει-
ώθηκαν μεταξύ των έτών 1966-1970 κατά 4,7%, δηλ. ή βιομη-

χανία, από το πλεόνασμά της, ίσο προς 45,53%, μεταβίβασε στους αγοραστές του προϊόντος της όφελος ίσο προς 7,92% = (1,685 · 4,7%). Οι άμοιβές των παραγωγικών συντελεστών, εργασίας και κεφαλαίου, εκφρασμένες σε δραχμές σταθεράς αγοραστικής δυνάμεως, αυξήθηκαν κατά 18,88% και 37,83% αντίστοιχως. Έτσι το πλεόνασμα παραγωγικότητας μοιράστηκε στα εξής μερίδια:

Πλεόνασμα παραγωγικότητας	45,53%
Μερίδιο εργασίας	8,89%
Μερίδιο κεφαλαίου	28,72%
Μερίδιο πελατείας	7,92%

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι, χάρη στο μεγάλο πλεόνασμα παραγωγικότητας που πέτυχε η μείζων βιομηχανία μεταξύ των ετών 1966-1970, πραγματοποιήθηκε τόσο βελτίωση των άμοιβών του κεφαλαίου και της εργασίας όσο και μείωση της πραγματικής τιμής πώλησως του προϊόντος, δηλ. και μεταβίβαση όφελους προς τους αγοραστές του «προϊόντος». Η παραγωγικότητα της εργασίας, δηλ. η παραγωγή ανά μονάδα εργασίας, ανέβηκε από 100 τό έτος 1966 σε 151 τό έτος 1970, δηλ. αυξήθηκε κατά 51%. Η παραγωγικότητα του κεφαλαίου από 100 τό 1966 ανέβηκε σε 129 τό 1970, δηλ. αυξήθηκε κατά 29%.

Περίοδος 1970-1974

Η βασική ισότητα 1α γράφεται ως εξής (εκφρασμένη σε ποσοστά):

Μεταβολή δγκου παραγωγής	Μεταβολή δγκου παραγωγικών συντελεστών	Διαφορά
32,38% - (0,3511 · 34,75% + 0,6489 · 68,1%) = - 24,01 =		
<u>Μερίδιο εργασίας</u>	<u>Μερίδιο κεφαλαίου</u>	<u>Αγοραστές του προϊόντος</u>
= 0,4731 · 67,93% + 1,0908 · 37,43% - 1,3238 · 73,26%		

(4)

Παρατηρείται ότι μεταξύ των ετών 1970-1974 η αύξηση του δγκου των παραγωγικών συντελεστών υπήρξε μεγαλύτερη από την αύξηση του δγκου της παραγωγής, που ήταν 32,38%. Η μείζων βιομηχανία στο σύνολό της δέν κατόρθωσε να δημιουργήσει πλεόνασμα παραγωγικότητας, αντίθετα υπέστη «πραγματική ζημία» κατά 24,01%.

Τόσο η παρασχεθείσα εργασία όσο και τό κεφάλαιο αυξήθηκαν περισσότερο από τήν αύξηση του δγκου της παραγωγής, που σημαίνει μείωση της παραγωγικότητας τόσο της εργασίας

(κατά 4%) $\left(\frac{1,32 \cdot 38\%}{1,37 \cdot 43\%} = 0,96\right)$ όσο και του κεφαλαίου

(κατά 21%) $\left(\frac{1,32 \cdot 38\%}{1,68 \cdot 1\%} = 0,79\right)$.

Παρ' όλα αυτά τόσο η εργασία όσο και τό κεφάλαιο αυξήσαν τής άμοιβές τους σε δραχμές τρέχουσας αγοραστικής δυνάμεως χάρη στην ύψωση των τιμών που σημειώθηκε ίση προς 73,26%. Ήτοι οί αγοραστές-καταναλωτές του προϊόντος της βιομηχανίας μεταβίβασαν πόρους προς τή βιομηχανία αρκετούς για να καλύψει τήν πραγματική ζημία της, που παρουσίασε λόγω μείωσης της παραγωγικότητας, και να αυξήσει τούς μισθούς και τά ακαθάριστα κέρδη σε δρχ. τρέχουσας αγοραστικής δυνάμεως. Έτσι τό διανεμητέο πλεόνασμα της μείζονος βιομηχανίας μεταξύ των ετών 1970-1974 προήλθε εξ όλοκλήρου από τήν ύψωση των τιμών, ίση προς 73,26%.

Διανεμητέο πλεόνασμα	96,98% = (73,26% · 1,3238)
Μερίδιο εργασίας	32,14% = (67,93% · 0,4731)
Μερίδιο κεφαλαίου	40,83% = (37,43% · 1,0908)
Κάλυψη «πραγματικής ζημιάς» που προκάλεσε ή μείωση τής παραγωγικότητας	24,01%

Έάν ληφθεί υπόψη ότι μεταξύ των ετών 1970-1974 η αγοραστική δύναμη του χρήματος μειώθηκε κατά 58,45%, ή πίο πάνω εξίσωση (4) γράφεται ως εξής:

Μερίδιο εργασίας	Μερίδιο κεφαλαίου	Αγοραστές προϊόντος
- 24,01% = 0,4731 · 5,98% + 1,0908 (- 13,27%) - 1,3238 · 9,35%.		

Έτσι παρατηρείται ότι οί τιμές της μείζονος βιομηχανίας αυξήθηκαν μεταξύ των ετών 1970-1974 ταχύτερα από τό γενικό δείκτη τιμών, ήτοι οί σχετικές τιμές της βιομηχανίας αυξήθηκαν κατά 9,35%. Η πελατεία μεταβίβασε προς τή βιομηχανία πόρους επίσης σε δραχμές σταθεράς αγοραστικής δυνάμεως. Έξάλλου ή πραγματική (σε σταθερές δραχμές) ακαθάριστη άμοιβή του κεφαλαίου μειώθηκε κατά 13,27%. Αντίθετα, ή πραγματική άμοιβή της εργασίας σημείωσε αύξηση κατά 5,98%. Η αύξηση της άμοιβής της εργασίας έπιτεύχθηκε σε βάρος της πελατείας και του κεφαλαίου. Τό διανεμητέο πλεόνασμα προήλθε από μεταβιβάσεις των δύο αυτών φορέων (πελατείας και κεφαλαίου).

Διανεμητέο πλεόνασμα:	26,83
α'. Από ύψωση τιμών	12,38% = (1,3238 · 9,35%)
β'. Από μείωση άμοιβής κεφαλαίου	14,45% = 1,0908 · (- 13,27%)
Μερίδια εργασίας	2,82% = 0,4731 · 5,98%

Κάλυψη ζημιάς λόγω
μείωσης παραγωγικότητας 24,01%

Είναι προφανές ότι εξελίξεις όπως αυτές που διαπιστώθηκαν πίο πάνω μεταξύ των ετών 1970-1974, που χαρακτηρίζονται από μείωση της παραγωγικότητας και μεταβιβάσεις εισοδήματος από όρισμένες κατηγορίες ατόμων σε άλλες, μέσω του πληθωρισμού, εφόσον συνεχίζονται οδηγούν σε συγκρούσεις από τίς όποιες δέν μπορεί να προβλεφθεί ποιός θά βγει κερδισμένος.

Οί ύπολογισμοί του πλεονάσματος παραγωγικότητας και των μεριδίων που περιήλθαν στους παραγωγικούς συντελεστές, εργασίας και κεφαλαίου, έχουν γίνει για όλους τούς κλάδους της μείζονος βιομηχανίας (όπως αυτοί προσδιορίζονται με διψήφιο κωδικό άριθμό). Τά άποτελέσματα των ύπολογισμών δίνονται στους πίνακες I ως IV.

Οί ύπολογισμοί άφορούν τίς επιδόσεις των κλάδων μεταξύ των ετών 1970-71, 1970-72 και 1970-74. Τά μερίδια που έλαβαν οί παραγωγικοί συντελεστές έχουν ύπολογισθεί σε δραχμές τόσο τρέχουσας όσο και σταθεράς αγοραστικής δυνάμεως. Η μελέτη των πινάκων γίνεται όπως έγινε πίο πάνω όσον άφορά τήν βιομηχανία στο σύνολό της.

Τελικές παρατηρήσεις

α'. Παρατηρείται ότι οί διάφοροι κλάδοι της μείζονος βιομηχανίας δέν πραγματοποίησαν πλεόνασμα παραγωγικότητας της αυτής τάξεως. Όστόσο δέν μπορεί καταρχήν να γίνει σύγκριση

των πλεονασμάτων παραγωγικότητας. Δεν μπορεί να λεχθεί ότι ένας κλάδος σε σύγκριση με τον άλλο σημείωσε καλύτερη επίδοση, καθόσον αγνοούμε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εξελίχθηκε ο κάθε κλάδος (ρυθμός αύξησης της ζήτησης του προϊόντος, ανταγωνισμός από το ξέωτερικό κ.ά.). Μπορεί ένας κλάδος που λόγω των συνθηκών της αγοράς σημείωσε μικρό πλεόνασμα παραγωγικότητας, να κατέβαλε περισσότερες αξίες προσπάθειες από έναν κλάδο που πραγματοποίησε πλεόνασμα παραγωγικότητας χάρη στο ότι αποτελεί μονοπώλιο σε μία αγορά, ή οποία αυξάνεται με ταχύ ρυθμό.

Παρ' όλα αυτά ενδιαφέρει να εξετασθεί πού οφείλεται η χαμηλή παραγωγικότητα ενός κλάδου, αν δηλ. οφείλεται στην έλλειψη όρθολογικής οργάνωσης και δυναμισμού ή στην άνεση να πραγματοποιεί κέρδη χάρη στην ύψωση των τιμών ή τέλος στην αδυναμία του κλάδου να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό από το ξέωτερικό. 'Ανάλογα με τις διαπιστώσεις πού θα γίνουν, θα πρέπει να υιοθετηθεί και αντίστοιχη πολιτική βελτίωσης της παραγωγικότητας ή ακόμη και έγκαταλείψως κάθε προσπάθειας ένισχύσεως του κλάδου, αν η προμήθεια του προϊόντος πού παράγει μπορεί να γίνει σχετικά φθηνότερα από το ξέωτερικό.

β'. Τό ύψος των μεριδίων των παραγωγικών συντελεστών, στα όποια μοιράσθηκε τό διανεμητέο πλεόνασμα, εξαρτάται από τή μεταβολή της άμοιβής ανά μονάδα του αντίστοιχου παραγωγικού συντελεστή και από τή διάρθρωση της παραγωγής, δηλ. από τή συμμετοχή του κάθε παραγωγικού συντελεστή στην προστιθέμενη αξία παραγωγής. 'Ετσι τό μερίδιο ενός συντελεστή μπορεί να είναι μικρό, παρ' α τή σημειωθείσα μεγάλη αύξηση της άμοιβής του, αν ή συμμετοχή του στην προστιθέμενη αξία είναι μικρή.

Παρατηρείται επίσης ότι, ανεξαρτήτως του ύψους του πλεονάσματος παραγωγικότητας, ο κάθε παραγωγικός συντελεστής μπορεί να επιτύχει βελτίωση των άμοιβών του, είτε μέσω αύξησης της τιμής πωλήσεως του προϊόντος, είτε σε βάρος της άμοιβής του άλλου συντελεστή. 'Εάν μεταξύ δύο συγκρινόμενων ετών δεν σημειωνόταν μεταβολή της τιμής πωλήσεως του προϊόντος και οι άμοιβές των συντελεστών της παραγωγής αυξάνονταν κατά τό ίδιο ποσοστό, τό ποσοστό τούτο θά ήταν περίπου ίσο πρὸς τό πλεόνασμα παραγωγικότητας (άφου τό άθροισμα των ποσοστών συμμετοχής των άμοιβών εργασίας και κεφαλαίου του δευτέρου έτους στην προστιθέμενη αξία του έτους τούτου, έκφρασμένη σε τιμές του έτους βάσεως, είναι περίπου ίσο με τή μονάδα). 'Αν οι παραγωγικοί συντελεστές πέτυχαν μεγαλύτερες βελτιώσεις των άμοιβών τους, τούτο οφείλεται στην ύψωση των τιμών πωλήσεως του προϊόντος.

Π.χ. ο κλάδος διατροφής παρουσίασε μεταξύ 1970-1971 πλεόνασμα παραγωγικότητας 4,49%. 'Η άμοιβή της εργασίας στον κλάδο αυξήθηκε κατά 5,49%, και του κεφαλαίου κατά 3,96%. 'Η ισότητα μεταξύ πλεονάσματος και μεριδίων έχει ως εξής:

Πλεόνασμα παραγωγικότητας	Μερίδιο εργασίας	Μερίδιο κεφαλαίου
4,49%	= 0,3842 · 5,49%	+ 0,6860 · 3,96%
	(2,109%)	(2,717%)

Πελατεία
- 1,1151 · 0,3%
(0,335%)

'Αν ή τιμή πωλήσεως είχε παραμείνει σταθερά και οι άμοιβές αυξάνονταν κατά τό ίδιο ποσοστό, τό ποσοστό τούτο θά ήταν ίσο πρὸς 4,2% = $(\frac{4,49}{0,3842 + 0,6860})$.

Παρ' α ταύτα, ή άμοιβή της εργασίας αυξήθηκε περισσότερα (5,49%) και τούτο χάρη στη μικρότερη αύξηση της άμοιβής του κεφαλαίου 3,96% (3,96% < 4,2%) και στη μικρή ύψωση της τιμής πωλήσεως (0,3%). Τό μερίδιο όμως πού έλαβε τό κεφάλαιο είναι, λόγω της μεγάλης συμμετοχής του στην παραγωγή, άνωτερο από τό μερίδιο της εργασίας (2,72% > 2,11%).

Τέλος, άξιοσημείωτο είναι ότι ή ποσοστιαία αύξηση της άμοιβής της εργασίας δεν διαφέρει από κλάδο σε κλάδο τόσο όσο διαφέρει τό ύψος του πλεονάσματος παραγωγικότητας πού πραγματοποίησε ο κάθε κλάδος. Μπορεί να λεχθεί ότι παρατηρείται μία τάση εξισώσεως των ποσοστιαίων αυξήσεων της άμοιβής της εργασίας σ' όλους τους κλάδους της μείζονος βιομηχανίας. Οι κλάδοι πού δεν πέτυχαν να δημιουργήσουν πλεόνασμα παραγωγικότητας παρεχώρησαν αυξήσεις των μισθών σε βάρος των καταναλωτών ή της ακαθάριστης άμοιβής του κεφαλαίου.

γ'. 'Η άξιοπιστία των αποτελεσμάτων των υπολογισμών και των διαπιστώσεων πού παρέχονται με τό παρόν άρθρο είναι συνάρτηση της άξιοπιστίας των στατιστικών στοιχείων και δεδομένων πού χρησιμοποιήθηκαν. 'Επίσης υπενθυμίζεται ότι ή άμοιβή του κεφαλαίου είναι ακαθάριστη, δηλ. περιλαμβάνει κέρδη, τόκους και άποσβέσεις, και ότι επιπλέον στα αντίστοιχα ποσά περιλαμβάνονται και όρισμένα έξοδα πού αντιπροσωπεύουν άμοιβές τρίτων. Τό ποσό των έξόδων αυτών δεν είναι γνωστό, εκτιμάται όμως ότι είναι σχετικά μικρό. 'Ετσι τά αποτελέσματα των υπολογισμών της παρούσας εργασίας μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν ένδεικτική αξία. Βασικός όμως σκοπός του άρθρου είναι να δείξει τή σημασία της μεθοδολογίας πού χρησιμοποιήθηκε και πού μπορεί να εφαρμοσθεί για τήν άσκηση πολιτικής εισοδημάτων. 'Αρκεί να καταβληθεί μία προσπάθεια συγκεντρώσεως του αναγκαίου στατιστικού υλικού. 'Η πληροφόρηση πάνω στις σχέσεις μεταξύ παραγωγής και διανομής αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τήν άσκηση μίας άποδεκτης άπ' όλους εισοδηματικής πολιτικής, ή όποία θά μπορούσε να άποδεί σε όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Πίνακας I
 'Ελληνική βιομηχανία: πλεόνασμα παραγωγικότητας και διανομή του
 τήν περίοδο 1970-71

Κωδικός αριθμός	Κλάδος	1 Πλεόνασμα παραγωγι- κότητας %	2 'Εργασία		3 Κεφάλαιο		Πελάτες				
			2α Μεταβολή άμοιβής έργασίας %		3α Μεταβολή τής ακαθάραστης άμοιβής κεφαλαίου %		4 Μεταβολή* τιμών πωλήσεως %		5 Μεταβολή όγκου παραγωγής, βάση 1970=1		
			σε τρέχ. δρχ.	σε σταθ. δρχ.	σε τρέχ. δρχ.	σε σταθ. δρχ.	σε τρέχ. δρχ.	σε σταθ. δρχ.			
20-39	Σύνολο βιομηχανίας	1,17	7,11	3,81	37,43	0,86	-2,25	72,54	1,91	-1,23	1,1113
20	Ειδών διατροφής	4,49	5,49	2,24	38,42	3,96	0,76	68,60	0,30	-2,79	1,1151
21	Ποτών	4,80	5,37	2,12	31,49	5,68	2,42	76,54	1,10	-2,02	1,1283
22	Καπνού	1,99	4,61	1,39	34,18	-0,24	-3,31	68,87	-0,56	-3,62	1,0503
23	Υφαντικών ειδών	6,83	8,82	5,47	39,90	9,72	6,34	70,24	3,00	-0,17	1,1699
24	Ειδών ύποδησεως- ένδυμασίας	7,84	6,44	3,16	52,49	12,44	8,97	55,45	2,10	-1,05	1,1579
25	Ξύλου και φελλού	-4,47	9,48	6,11	40,78	-1,25	-4,29	71,55	6,90	3,61	1,0788
26	Έπιπέλων	-3,78	11,23	7,80	43,41	-10,14	-12,91	65,08	1,90	-1,24	1,0476
27	Χάρτου	-4,93	8,59	5,24	38,49	-5,30	-8,22	64,53	4,90	1,67	0,9810
28	Έκτυπώσεων-εκδόσεων	-10,13	9,94	6,55	44,32	-20,44	-22,89	65,81	1,10	-2,02	1,0000
29	Δέρματος	16,77	6,97	3,67	51,01	18,21	14,57	51,22	-3,30	-6,28	1,1900
30	Προϊόντων ελαστικού και πλαστικής ύλης	7,89	5,81	2,55	36,80	6,61	3,32	76,16	-0,60	-3,66	1,2085
31	Χημικών προϊόντων	5,90	5,50	2,25	32,16	17,91	14,28	72,31	8,00	4,67	1,1035
32	Παραγώγων πετρελαίου και άνθρακος	8,52	3,21	0,03	15,35	29,27	25,29	78,31	14,50	10,97	1,0226
33	Μη μεταλλικών όρυκτων	3,28	7,35	4,04	35,00	2,41	-0,75	69,51	0,90	-2,21	1,0780
34	Βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	-30,09	4,86	1,63	17,20	-32,51	-34,59	102,62	-2,70	-5,70	0,8973
35	Μεταλλουργικών προϊόντων	-2,43	6,99	3,69	44,24	6,66	-9,54	67,99	0,90	-2,21	1,0981
36	Μηχανών και συσκευών (έκτός ηλεκτρικών)	2,47	8,63	5,28	53,03	8,41	5,07	51,36	6,00	2,73	1,0686
37	Ήλεκτρικών μηχανών, συσκευών κλπ.	21,29	6,47	3,19	38,61	19,08	15,41	75,14	-3,30	-6,28	1,3504
38	Μεταφορικών μέσων	1,50	7,86	4,54	62,24	0,23	-2,26	67,49	2,70	-0,47	1,3123
39	Διαφόρων βιομηχανιών	3,81	2,09	-1,06	52,45	10,03	6,90	52,29	2,40	-0,76	1,0855

* Οι θετικές ποσοστιαίες μεταβολές των τιμών εκφράζουν μεταβίβαση πόρων από τους πελάτες προς την έπιχείρηση,
 και οι άρνητικές τό αντίθετο.

Πίνακας II
 Έλληνική βιομηχανία: πλεόνασμα παραγωγικότητας και θεατομή του
 τήν περίοδο 1970-72

Κωδικός αριθμός	Κλάδος	1 Πλεόνασμα παραγωγι- κότητας %	2 Έργασία		3 Κεφάλαιο		Πελάτες		5 Δείκτης όγκου παραγωγής. βάση 1970=1		
			2α Μεταβολή άμοιβής έργασίας %		3α Μεταβολή της άπασθόμιστης άμοιβής κεφαλαίου %		4 Μεταβολή* τιμών πωλήσεως %				
			σε τρέχ. όσχ.	σε σταθ. όσχ.	σε τρέχ. όσχ.	σε σταθ. όσχ.	σε τρέχ. όσχ.	σε σταθ. όσχ.			
20-39	Σύνολο βιομηχανίας	-4,50	17,48	8,23	39,52	-6,76	-14,10	85,02	4,71	-3,54	1,2004
20	Είδων διατροφής	12,20	16,39	7,22	38,87	9,01	0,42	72,98	0,60	-7,32	1,2405
21	Ποτών	15,74	13,84	4,87	33,56	18,63	9,29	84,73	3,50	-4,65	1,3402
22	Καπνού	3,57	12,25	3,41	31,07	3,15	-4,97	65,98	2,30	-5,76	1,0063
23	Ύφαντικών ειδών	0,48	19,12	9,74	42,45	4,74	-3,51	85,51	9,10	0,50	1,2845
24	Είδων όποθήσεως - ένδυμασίας	18,55	17,35	8,11	57,95	29,67	19,46	59,39	6,70	-1,70	1,3589
25	Ξύλου και φελλού	-14,98	21,54	11,97	45,19	-14,82	-21,53	91,90	9,10	0,51	1,2211
26	Έπιπέλων	20,34	21,54	11,97	45,11	-30,57	-36,03	84,28	3,90	-4,28	1,0910
27	Χάστου	3,35	16,59	7,41	38,85	9,05	0,46	70,59	8,40	-0,14	1,1282
28	Έκτυπώσεων - ένδόσεων	24,98	19,19	9,80	44,32	-32,07	-37,42	89,51	4,40	-3,82	1,0885
29	Δέρματος	13,50	14,07	5,09	45,19	23,29	13,58	52,05	4,50	-3,73	1,1074
30	Προϊόντων έλαστικού και πλαστικής όλης	10,77	15,22	6,14	40,45	5,66	-2,66	91,83	0,40	-7,51	1,4305
31	Χημικών προϊόντων	3,41	12,96	4,06	35,70	12,70	3,80	90,34	9,80	1,15	1,2945
32	Παραγώγων πετρελαίου και άνθρακος	-33,50	8,17	-0,35	18,03	-28,96	34,56	71,66	25,30	15,43	0,5618
33	Μή μεταλλικών όρυκτών	-9,42	18,35	9,03	35,64	-16,78	23,33	78,82	2,60	-5,48	1,0504
34	Βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	-49,69	12,44	3,58	18,16	-44,31	-48,70	120,88	-1,80	-9,53	0,8935
35	Μεταλλουργικών προϊόντων	12,86	19,22	9,83	47,70	6,25	-21,20	81,94	1,00	-6,96	1,4250
36	Μηχανών και συσκευών (έκτός ηλεκτρικών)	1,76	20,87	11,35	54,11	7,66	-0,82	57,71	12,30	3,45	1,1359
37	Ήλεκτρικών μηχανών, συσκευών κλπ.	20,16	16,57	7,39	42,71	13,30	4,38	90,32	-0,70	-8,52	1,5319
38	Μεταφορικών μέσων	-34,89	21,55	11,98	67,62	-40,39	-45,09	93,68	9,20	0,60	1,2641
39	Διαφόρων βιομηχανιών	6,89	9,84	1,19	56,98	7,42	-1,05	63,11	2,70	-5,39	1,2701

Οί θετικές ποσοστιαίες μεταβολές τών τιμών εκφράζουν μετατίθιση πάωω από τούς πελάτες προς τήν έπιχείρηση,
 και οι άρνητικές τό αντίθετο.

Πίνακας III
 'Ελληνική βιομηχανία: πλεόνασμα παραγωγικότητας και διανομή του
 τήν περίοδο 1970-74

Κωδικός ἀριθμός	Κλάδος	1 Πλεόνασμα παραγωγι- κότητας %	2 'Εργασία		3 Κεφάλαιο		Πελάτες		5 Δείκτης δγκου παραγωγής, βάση 1970 = 1		
			2α Μεταβολή άμοιβής εργασίας %		3α Μεταβολή της ακαθάριστης άμοιβής κεφαλαίου %		4 Μεταβολή* τιμών πωλήσεως %				
			σε τρέχ. δρχ.	σε σταθ. δρχ.	σε τρέχ. δρχ.	σε σταθ. δρχ.	σε τρέχ. δρχ.	σε σταθ. δρχ.			
20-39	Σύνολο βιομηχανίας	-24,01	67,93	5,98	47,31	37,43	-13,27	109,08	73,26	9,35	1,3238
20	Ειδών διατροφής	18,51	63,61	3,26	44,41	71,24	8,07	86,82	47,80	-6,72	1,4973
21	Ποτών	-0,80	62,05	2,27	39,20	28,39	-18,97	100,33	38,60	-12,53	1,3877
22	Καπνού	-11,20	59,09	0,40	30,73	16,94	-26,20	72,34	45,30	-8,30	0,9187
23	*Υφαντικών ειδών	-25,99	67,50	5,71	49,21	37,23	-13,39	112,06	74,60	10,19	1,3528
24	Ειδών ύποδησεως-ένδυμασίας	31,43	64,03	3,52	88,37	77,70	12,15	81,78	44,00	-9,12	2,0158
25	Ξύλου και φελλού	-92,99	67,70	5,84	53,29	-23,69	-51,84	149,54	85,36	16,98	1,0979
26	'Επίπλων	-48,04	64,43	3,77	56,53	-15,70	-46,80	102,22	61,80	2,11	1,1074
27	Χάρτι υ	7,19	82,96	15,46	41,28	184,97	79,85	72,21	133,10	47,11	1,2066
28	'Εκτυπώσεων-έ.δόσεων	-40,62	69,16	6,96	47,39	-16,27	-47,16	108,40	48,40	-6,34	1,1518
29	Δέρματος	-1,38	69,69	7,10	54,33	75,90	11,01	50,01	75,00	10,44	1,0297
30	Προϊόντων ελαστικού και πλαστικής ύλης	-3,16	63,09	2,93	46,67	51,00	-4,70	113,80	57,60	-0,54	1,5734
31	Χημικών προϊόντων	-31,31	57,48	-0,61	42,24	31,28	-17,15	123,82	70,00	7,29	1,3469
32	Παραγώνων πετρελαίου και άνθρακος	-104,88	63,58	3,23	29,55	161,27	64,89	176,36	403,91	218,02	1,0103
33	Μή μεταλλικών όρυκτων	-21,44	67,56	5,75	42,15	13,79	-28,19	106,10	50,90	-4,76	1,2682
34	Βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	-36,66	68,86	6,57	21,30	28,70	-18,78	118,88	82,40	15,12	1,0379
35	Μεταλλουργικών προϊόντων	-26,85	74,55	10,16	58,24	53,71	-3,00	110,43	91,40	20,80	1,4180
36	Μηχανών & συσκευών (έκτος ηλεκτρικών)	-16,01	75,50	10,76	65,79	43,44	-9,45	74,21	79,00	12,97	1,2402
37	'Ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών κλπ.	-46,27	68,36	6,25	50,05	-7,04	-41,34	124,18	56,00	-1,55	1,2796
38	Μεταφορικών μέσων	-67,76	81,58	14,60	87,11	-6,78	-41,17	129,21	86,30	-17,58	1,4955
39	Διαφόρων βιομηχανιών	47,94	51,01	-4,70	65,74	45,87	-7,94	87,89	12,90	-28,75	2,0157

Οι θετικές ποσοστιαίες μεταβολές των τιμών εκφράζουν μεταβίβαση πόρων από τους πελάτες προς την επιχείρηση,
 και οι αρνητικές τό αντίθετο.

Πίνακας IV
Έλληνική βιομηχανία: πλεόνασμα παραγωγικότητας και δανεισμός του
τὴν περίοδο 1966-70

Κωδικός ἀριθμός	Κλάδος	1 Πλεόνασμα παραγωγι- κότητας %	2 Έργασια		3 Κεφάλαιο		Πελάτες				
			2α Μεταβολή ἀμοιβῆς ἐργασίας %		2β Συμμετοχή %	3α Μεταβολή τῆς ἀκαθάριστης ἀμοιβῆς κεφαλαίου %		3β Συμμετοχή %	4 Μεταβολή* τιμῶν πωλήσεως %	5 Μεταβολή ὄγκου παραγωγῆς. βάση 1966=1	
			σέ τρέχ. δρχ.	σέ σταθ. δρχ.	σέ τρέχ. δρχ.	σέ σταθ. δρχ.	σέ τρέχ. δρχ.	σέ σταθ. δρχ.			
20-39	Σύνολο βιομηχανίας	45,53	33,98	18,88	47,08	55,34	37,84	75,89	7,40	-4,70	1,6850
20	Είδων διατροφῆς	39,68	28,22	13,77	46,47	45,61	29,20	70,78	3,80	-7,90	1,5692
21	Ποτῶν	61,10	24,26	10,25	42,89	74,27	54,58	75,34	2,90	-8,70	1,7933
22	Καπνοῦ	-94,50	34,96	19,75	23,64	-64,20	-68,23	161,09	-0,70	-11,89	0,9022
23	Ύφαντικῶν εἰδῶν	38,68	39,23	23,54	41,62	48,05	31,37	65,27	6,20	-5,77	1,4558
24	Είδων ὑποδήσεως-ἐνδυμασίας	59,86	40,83	24,96	66,17	67,15	48,31	57,93	3,30	-8,34	1,8396
25	Ξύλου καὶ φελλοῦ	73,76	45,23	28,86	58,16	109,38	85,79	65,88	12,40	-0,27	1,9780
26	Έπιπέλων	45,31	39,37	23,66	54,69	41,72	25,75	71,58	3,50	-8,16	1,7158
27	Χάρτου	25,21	25,63	11,47	50,06	21,31	7,64	86,20	3,70	-7,99	1,6146
28	Έκτυπώσεων-ἐκδόσεων	-31,79	32,54	17,60	52,60	-	-11,27	97,88	41,20	25,29	1,1869
29	Δέρματος	21,89	30,91	16,16	48,03	31,40	16,59	47,89	6,80	-5,24	1,1781
30	Προϊόντων ἐλαστικοῦ καὶ πλαστικῆς ὀλης	-56,00	43,99	27,76	45,17	-37,31	-44,37	204,86	-0,30	-11,54	1,9402
31	Χημικῶν προϊόντων	39,36	26,33	12,09	47,44	26,57	12,31	104,77	0,50	-10,83	1,9156
32	Παραγῶγων πετρελαίου καὶ ἀνθρακός	209,56	24,70	10,65	38,55	355,37	304,06	56,71	0,50	-10,83	3,0442
33	Μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν	-46,63	25,90	11,71	47,70	64,73	46,17	72,09	7,40	-4,70	1,6642
34	Βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων	228,68	33,42	18,39	52,70	274,40	232,21	98,67	15,70	2,66	3,8004
35	Μεταλλουργικῶν προϊόντων	-4,21	36,81	21,39	45,93	11,67	-0,91	77,30	25,30	11,18	1,1903
36	Μηχανῶν καὶ συσκευῶν (ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν)	-9,52	37,68	22,17	60,64	-2,12	-13,15	82,06	23,00	9,14	1,3319
37	Ήλεκτρικῶν μηχανῶν, συσκευῶν κλπ.	8,06	32,70	17,75	52,73	5,08	-6,76	127,68	8,30	-3,90	1,8847
38	Μεταφορικῶν μέσων	26,88	39,01	23,35	69,67	50,70	33,72	59,81	19,60	6,12	1,5634
39	Διαφόρων βιομηχανιῶν	60,47	44,63	28,33	62,79	64,56	46,02	55,38	1,80	-9,67	1,7862

* Οἱ θετικὲς ποσοστιαίες μεταβολὲς τῶν τιμῶν ἐκφράζουν μεταβίβαση πόρων ἀπὸ τοὺς πελάτες πρὸς τὴν ἐπιχείρηση,
καὶ οἱ ἀρνητικὲς τὸ ἀντίθετο.